

NAMN ATT MINNAS:

OLOF LAGERCRANTZ

Det var vid en av dessa tillställningar, då Herbert Tingsten och Olof Lagercrantz tillsammans tagit till sin uppgift att nedsabla sina medgäster genom att karakterisera dem som antingen galningar eller åsnor. Det andliga lustmördandet var äntligen fullbordat och uppräta på valplatsen återfanns till sist bara de bägge mästermännen. Då — berättas det — nalkades Olof Lagercrantz, blek, med brinnande ögon och kallsvetten pärlande i pannan sin chef och väste i hans öra: »Nå, än du då, din djävul, än du då?»

Om Tingsten den gången fick erkänna sig besegrad, förmåler inte historien — men det skulle förvåna. Nu får han emellertid i Dagens Nyheters ledning ge vika för Lagercrantz och det är knappast för djärvt att förmoda, att i den mån han skulle vilja lämna sin plats åt någon, vore det just åt Lagercrantz. Det kuriösa är nämligen att Lagercrantz varit såväl Herbert Tingstens som familjen Bonniers kandidat till den efter Tingsten vakanta posten som DN:s chefredaktör. Både under Kreuger-Bonnier-krisen och under Samuelsson-krisen fungerade Lagercrantz som mellanman mellan de bägge parterna och omfattades av bägges förtroende. Det lär också ha varit bägge parters mening att Lagercrantz ensam skulle ha blivit Tingstens efterträdare. Slutet blev emellertid som bekant att man bestämde sig för den egenartade konstruktionen med en chefredaktion om tre chefredaktörer. En av dessa skall alltså vara Olof Lagercrantz, som vis-

serligen skall kvarstå som kulturredaktör, men i stigande utsträckning ägna sig åt ledaravdelningen.

Den karriär, som fört Olof Lagercrantz till posten som en av DN:s tre chefredaktörer, är tämligen egenartad. Han lät först tala om sig, när Carl Björkman, som i början av 30-talet redigerade Sveriges i särklass bästa litterära tidningsbilaga, NDA:s söndagsläsning, offentliggjorde några dikter av honom. Det stod genast klart att, som det brukar heta, Sverige fått en ny skald, en lyriker av alldeles osedvanlig sensibilitet. Denna bedömning bekräftades genom de diktsamlingar han med några års mellanrum utgav: »Den döda fågeln», »Den enda sommaren», »Dikter från mossen», och förstärktes på nytt av den fina prosalyriken i hans »Dagbok». Lagercrantz är först och sist poet, en inom sitt begränsade register utsökt poet och det är ett faktum som inte får skymmas av kulturpolitikens krutmoln och dimridåer.

Men diktaren fick, dessvärre, efterhand ge vika för kulturpolitikern eller rättare kulturpolemikern. Man märkte inte mycket av denna sida hos honom under det tital år, från 1940 till 1951, då han var en försynt och sober litteraturmedarbetare i Svenska Dagbladet. Förändringen markerades utåt av den avhandling om Agnes v. Krusenstjerna, på vilken han år 1951 disputerade vid Stockholms Högskola, i samband varmed han övergick till Dagens Nyheter som chef för dess kul-

turavdelning. Krusenstjerna-boken utmärker sig liksom Lagercrantz' litteraturkritik i allmänhet — och hans nyligen utgivna minnesbok om Stig Dagerman i synnerhet — för en nervöst förfinad förmåga till inlevelse, ja man skulle vilja säga till indiktning i ett författarpsyke. Men den har också ett annat särdrag, som i än högre grad förebådar hans gärning som kulturredaktör i DN. Det är vad en socialist skulle kalla klassförräderiet, den knappast dolda avogheten mot den egna samhällsklassen och den egna sociala miljön.

Det i Krusenstjerna-boken intressantaste och ur litteraturhistorisk synpunkt verkligt värdefulla är ju Lagercrantz' analys av David Sprengels roll för och i Krusenstjernas författarskap och inte minst fängslande är hans karakteristik av Sprengels personlighet. David Sprengel var som bekant en typisk uppkomlingsnatur, som formligen frossade i drömmar om ett förment aristokratiskt påbrå och med ett slags Hassliebe, där kärleken i hög grad dominerade, omfattade sin hustrus klass och miljö. Med Lagercrantz själv är det på sätt och vis tvärtom. Sprengels Drang nach oben motsvaras hos honom av en Drang nach unten. Sönson till en amiral, son till en sparbanksdirektör, dotterson till Hugo Hamilton och därigenom f. ö. befryddad med Agnes v. Krusenstjerna, skäms han — det framgår lika tydligt av Krusenstjerna-avhandlingen som av Dagboken — för sitt ursprung.

Fast han snart är femtio, tror han fortfarande att det är fint att vara radikal. Han har ett behov att markera sitt avståndstagande från »överklassen» och sin samhörighet med de breda lagren, som på ett kuriöst sätt satt sin prägel på hans kulturpolitiska insatser. Därav hans iver att *outherod Herod*, att övertrumfa sin chef, att vara mera tingstensk än Tingsten, mer anti-

kristlig än Antikrist. Det skulle märkas mindre om han åtminstone hade humor, men av humor spåras aldrig minsta tillstymmelse i vad han skriver. Egentligen är det egendomligt, ty mellan skål och vägg kan han vara en rolig fan. Han kan hålla ett auditorium trollbundet med att utlägga texten om hur han borde inväljas i Svenska Akademin för att någon där med kraft och skicklighet skulle kunna föra ridderskapets och adelns talan.

Förgäves söker man dock efter någon som helst antydning till självironi eller skämt i hans artiklar. Han är så gott som ständigt patetisk eller indignerad. Han kan ytterst sällan anslå en naturlig samtalsston i spalterna. Det är som om han aldrig kommit ur det andliga målbrottet och gång på gång gör rösten en tupp. Han gör våldsamma pendelslag mot det sublimes men hamnar inte sällan i det löjligen. Det är sant, att han nästan aldrig är ointressant, nästan alltid stimulerande. Men det är lika sant, att det nästan alltid är till motsägelser han stimulerar. En annan kulturkritiker har sagt att Lagercrantz har hela tyngden hos en berusad fjärl. Det är en vacker, en poetisk liknelse: man ser framför sig regnbågsskimret över fjärlsvingarna och följer fascinerad den fladdrande flykten. Men vad säger Hedman? Som karakteristik av en av DN:s chefredaktörer är beskrivningen onekligen ägnad att inge betänkligheter.

Dessa betänkligheter blir knappast mindre av att Lagercrantz såsom ett slags programförklaring för sin blivande verksamhet försökt göra Viktor Rydberg mer revolutionär än han var och samtidigt — så har det åtminstone förefallit — identifiera sig med denne. Det lovar inte gott för DN:s framtid. Man får trösta sig med att Rydberg var större som skald än som samhällsomstörtare och att detsamma torde vara fallet med Lagercrantz. Ännu är

inte allt hopp ute om att Lagercrantz
kan återbördas till dikten, där han hör
hemma. Man får dock för alla hans
förvillelser inte glömma, att han är
den skald, som skrivit det i dubbel
mening klassiska epitafiet över Anna
Charlotta:

Ingen vårdar min grav
och ingen minnes mig gärna

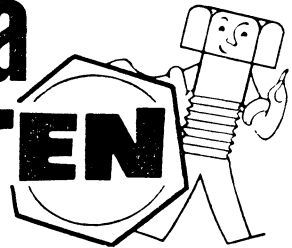
aldrig i dödsrikets natt
når mig en levandes röst.
En gång var jag en liten tös
med hårdflätad kringla
en vid vart öra och stod
tyst vid sängkammardörren.
Solen sken in på blommig tapet
och barnsligt betagen
såg jag vid spegeln min mor
leende kamma sitt hår.

G. U.

**GÄLLER
DET
BULT-
ARTIKLAR**

**fråga
BULTEN**

BULTFABRIKS AB · HALLSTAHAMMAR